

ПІДСТАВИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ОПОДАТКУВАННЯ

Перепелиця М. О.

*доктор юридичних наук, професор кафедри фінансового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Податки, в яких би формах вони не сплачувались, є необхідним та невід'ємним атрибутом держави. Як у минулому, так і у сучасному світі фінансова система відповідного суспільства включала в себе обов'язкові платежі, що сплачувалися на користь держави або країни. Світова наука податкового права накопила багатий матеріал щодо історії виникнення та існування податкових систем різних суспільств та донесла до нас факти стосовно видів, форм податків, особливостей їх сплати.

Наука податкового права донесла до нас не тільки перелік видів податків, що сплачувалися у тій чи іншій державі на протязі відповідного часу – вона

виокремила та узагальнила і відповідні принципи та правила оподаткування, критерії та принципи. А з цього можна зазначити, що людство не просто сплачувало податки, а завжди шукало найбільш справедливі та оптимальні шляхи їх визначення, обґрунтування їх існування, аналізувало результати та ефект від їх сплати. Ці знання розвивались поступово та за останні 3 століття (починаючи з 18) оформились у науці в принципи податкових систем, принципи оподаткування, принципи податкового законодавства тощо.

Принципи оподаткування знайшли своє відображення у законодавствах багатьох держав світу, але, не зважаючи на це, у дійсності спостерігається зовсім зворотний результат. Податковий тягар збільшується, законодавство ускладнюється (замість того, щоб спрощуватися), прогресують порушення податкового закону, а саме головне те, що сплата податків не виконує ті цілі та завдання, заради яких вони були встановлені та закріплені у вищих державних законах (Конституції). Адже якщо платник сплачує державі все більше і більше податків – за логікою, далі повинно наступати і облегшення життя, тому що податки сплачуються на користь всього суспільства. Але цього ефекту не настає, а навпаки, податки у багатьох країнах витрачаються не в інтересах суспільства, а з очевидною шкодою для нього.

Необхідно погодитися з тим фактом, що людство і досі не визначилося з головними підставами (правилами) оподаткування, не навчилося розрізняти які з речей, що його оточують, можуть бути визнані об'єктами оподаткування, а які повинні бути недоторканими у будь-якому випадку; що саме повинно бути покладено в основу визначення податку, а значить і його об'єкта та що повинно стримувати державу від зайвих зазіхань на доходи людини.

Якщо взагалі не замислюватися над цими питаннями – то можна дійти до того положення, що оподатковувати можна все, що існує навколо людини, і в матеріальній і нематеріальній сферах, навіть якщо це буде огидно та аморально. Крім цього, виділення підстав за якими визначається об'єкт оподаткування буде виступати своєрідним лакмусовим папером, завдяки якому буде зрозуміла корисність або непотрібність та марність тих чи інших діючих видів податків.

І. Х. Озеров визначав об'єкт оподаткування як «факти або предмети, з огляду на наявність яких податок сплачується, наприклад земля, промисел, особа». Під видами об'єктів оподаткування він розумів: 1) особу; 2) предмети споживання; 3) окремі джерела доходу; 4) загальний дохід; 5) майно платника; 6) моменти переходу майна» [1, с. 222-223]. Таке визначення об'єкта оподаткування та деяких його видів є вірним, але не дає відповідь на головне питання – чи всі факти та предмети повинні визнаватися об'єктом податку.

Наприклад, у практиці неодноразово мають місце випадки, коли особа набуває у власність (спадщину) майно у вигляді мастки, що розташовано біля

болоту. Особа не бажає жити у такому мастьку, тому що болото своїми гнильцями випаровуваннями отрує повітря і шкодить здоров'ю, але закон все одно зобов'язує її сплачувати податок. Можна навести і більш сучасний приклад, коли особа має у власності земельну ділянку, але від її використання має більше видатків чим доходів. І знов таки, така земельна ділянка визнається об'єктом оподаткування.

В. І. Гурєєв писав, що той чи інший предмет має властивості об'єкта оподаткування лише у разі, якщо від їх застосування власник отримує дохід (прибуток). Вчений розподіляв об'єкти оподаткування як певні блага на матеріальні (земля та інше майно) і нематеріальні (авторські права та ін.) [2, с. 383]. Це є вірним тезисом, тому що саме від застосування відповідних предметів власник повинен отримувати дохід або прибуток. А, якщо у власника буде відсутній дохід – у нього буде відсутнє і джерело сплати податку.

Але все ж таки і тут виникає питання. Справа в тому, що дохід особа може одержувати різний за розміром – такий, який їй ледве дозволяє задовольнити свої головні (природні) потреби і такий, що дозволяє жити у розкіши та мати доступ до найбільшого кола суспільних благ. Отже, тут повинен мати місце диференційований підхід стосовно оподаткування, хоча сама ідея щодо отримання доходу від використання відповідного предмету виглядає вже більш розумною.

О. В. Чуркін, досліджуючи зміст об'єкту оподаткування доходить висновку, що таким є обставина громадського або господарського життя, визначена в законодавстві про податки та збори, що обумовлює або передбачає появу в платника податків якогось економічного блага і виступає як юридична підстава виникнення у платника податків обов'язку зі сплати податку [3, с. 78].

Зміст такого явища як «економічне благо» є досить широким для того, щоб бути критерієм визначення об'єкта податку. У філософському сенсі під благом розуміється те, що містить у собі відповідний позитивний сенс, задовольняє потреби людини, відповідає її меті та прагненням. Блага розподіляються на три важливих виду: 1) матеріальні блага – це продукти їжі, одяг, житло, транспорт, інфраструктура, що забезпечує діяльність різних служб, необхідних для життя людей тощо; 2) соціальні блага – це забезпеченість роботою, умови труда, соціальне забезпечення тощо; 3) духовні блага – це послуги, що оказуються установами нематеріального виробництва, сферою культури.

Економічні блага є за своєю суттю благами матеріальними, тобто благами, що задовольняють потреби людини у їжі, одягу, житлі, транспорті тощо. Економічні блага бувають різні за своїм змістом – для одного як необхідність просто вижити (задовольнити фізіологічні потреби), для іншого – як задоволення не тільки матеріальних, а і духовних благ (при цьому може мати місце не тільки

ки похід до театру раз у місяць, а можливість утримувати та поповнювати колекцію дорогих картин, скульптур, інших предметів культури). Іншими словами, якщо людина отримує раз у місяць дохід (заробітну плату), що, безумовно, є для неї економічним (матеріальним) благом, але який не дозволяє їй повноцінно харчуватися, носити якісний одяг (не модний, а просто зшитий з натуральних тканин), забезпечити себе окремим житлом – то оподатковувати таке «благо» є неприпустимим.

Аналіз податкового законодавства дозволяє дійти висновку, що, у ст. 22 Податкового кодексу України відсутнє визначення об'єкту оподаткування, а має місце лише перелік його видів. Об'єктом оподаткування можуть бути майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку [4]. Такий підхід не дає відповіді на головне питання, що є критерієм визнання предмету у якості об'єкту оподаткування, а тому буде правильним зупинитися на економічному факторі як на підґрунті визначення об'єкту будь-якого податку.

По-перше, в основі виокремлення об'єкту податку завжди повинен лежати економічний фактор. По-друге, економічний фактор включає в себе поняття доходу або прибутку, від розмірів яких можна робити висновок щодо отримання особою достатку або вже багатства. Достаток або багатство є вираженням господарської сили платника. А тому, наприклад, при встановленні податку з доходу фізичної особи держава повинна розділяти рівень доходу або прибутку, якій одержує особа. Якщо дохід фізичної особи дозволяє їй задовольнити тільки життєво необхідні потреби, а до таких ми відносимо окрім біологічних, і плату за житло і пересування транспортом – тому що неможливість задовольнити перші може привести до втрати житла, а других – роботи – то такий дохід повністю повинен бути звільнений від оподаткування. В цієї ситуації мова йде про поняття достатку людини.

Якщо людина перевищує цей рівень – вона вважається вже багатою (незалежно від обсягів) і тому її дохід повинен оподатковуватися різними видами податків. Людина, яка має тільки достаток, користується значно меншими благами у своїй державі, ніж та, яка багата, та має, відповідно, більший доступ до різних видів товарів та послуг, що виробляються всім суспільством. Отже, друга найбільш гостро та цікаво відчуває життя у такій державі, ніж перша, а тому вона повинна і платити за це.

Міжнародний гуманітарний університет
Інститут національного та міжнародного права
Південний регіональний центр
Національної академії правових наук України

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Одеса | Україна
3-4 березня 2017 року

Проблеми спадкування прав на віртуальне майно: зарубіжний досвід Губарькова М. Є.	53
Участь у цивільному процесі перекладача як гарантія реалізації права на судовий захист Рудна І. С.	56
Про необхідність дослідження структури і змісту зобов'язальних відносин Чанишева А. Р.	59

НАПРЯМ 5. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Масовий позов як новий інститут господарського процесуального права України Данилов К. О.	62
--	----

НАПРЯМ 6. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Фінансова відповідальність за порушення валютного законодавства Андріанова А. О.	66
Проблеми прийняття управлінських рішень за результатами контролю у сфері управління майном військових формувань України Голоднова Т. С.	70
Статистичний аналіз правопорушень, вчинених військовослужбовцями ОК «Схід» Збройних Сил України Кандусв Д. В.	73
Деякі аспекти правового механізму звернення стягнення на майно, що перебуває в іпотечі Кузнецова Г. Г.	79
Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів Навоян А. С., Шарая А. А.	84
Актуальні питання податкового контролю: організаційно-правовий аспект Овдієнко О. О.	89
Підстави визначення об'єкта оподаткування Перепелиця М. О.	91
Принципи здійснення контролю і нагляду в професійній діяльності поліцейського в умовах демократизації української держави Стопченко Є. І.	95
Удосконалення принципів податкової системи в умовах демократизації податкових правовідносин Хатнюк Н. С.	99
Законодавство про аудиторську діяльність: сучасний стан та перспективи удосконалення (аудит ефективності) Циктор В. В.	104